

NOK

**NORDISK
ØKONOMISK
KVÆGAVL**

1948-1998

Nordisk Økonomisk
Kvægavl
1948 – 1998

Redaktør Svein Overskott
Hamar – juni 1998

Forsiden:
NØKs grunnlegger, Erik L. Larsson, fotografert 1961
av sønnen Lars Drejare

NØKs logo ble første gang presentert til NØK-møtet i Varde 1974.
Designer var en av familien, nemlig Jens Peen, sønn til NØK-medlem
og primus motor i arrangementet, Harald Peen.

Sats: Hamar Maskinsetteri – Trykk: Printex trykkeri AS, Hamar

Innhold

NØK er femti	3
<i>Redaksjonskomitéen</i>	
Erik L. Larsson – et fadersporträtt	4
<i>Lars Drexare</i>	
NØKs bakgrund och bildande	11
<i>Arne Roos</i>	
Utvecklingen av NØKs stadgar	14
<i>Arne Roos</i>	
NØKs mötesteman vittnar om alert kunskapsbevakning	16
<i>Marita Lönnfors</i>	
Møtestedene gjennom 50 år	19
Statskonsulent Christian Wriedt, NØKs andlige fader	20
<i>Marita Lönnfors</i>	
Minnesmärke över Christian Wriedt	23
<i>Marita Lönnfors</i>	
Mottagare av Wriedt-plaketten	26
NØKs indflydelse på kvægavlens udvikling i Norden	28
<i>Arne Nielsen</i>	
Samarbeidskomitéen for de nordiske husdyrorganisationer, senere NBCs branchekomite	31
<i>Arne Nielsen</i>	
«Hva har mitt og min families utbytte av NØK vært?»	36
– <i>Sverige: Mons Leiknes</i>	36
– <i>Norge: Åse Flittie Anderssen</i>	37
– <i>Island: Jóhannes Torfason</i>	40
– <i>Finland: Harry Engberg</i>	43
– <i>Danmark: Frede Elleby</i>	44
NØKs organisering og «administrasjon» gjennom 50 år	47
<i>Svein Overskott</i>	

NØK er femti

Alle organisasjoner med respekt for seg selv vil gjerne markere milepåler i form av jubiléer. Så også NØK.

For noen år siden diskuterte vi om markeringen skulle skje ved NØK-møte nr XXV eller ved møtet 50 år etter stiftelsen i 1948. Møtet nr. XXV ville falle på året 1996, da Sverige egentlig stod for tur som arrangørland.

På styremøtet i Lofoten høsten 1993 ble det imidlertid vedtatt at man skulle velge 50 år som kriterium for jubileet. Videre vedtok styret å bytte rekkefølgen for Sverige og Finland. Derved kan jubileet markeres på det sted NØK ble stiftet i 1948, nemlig Hotel Strandbaden i Falkenberg.

De tidligere generalsekretærerne, Harald Skjervold, Arne Roos, Marita Lönnfors og Arne Nielsen, satte seg fore å utgi et enkelt skrift til jubileet. Den første av dem, Harald Skjervold, gikk dessverre bort og kunne ikke delta i arbeidet. De tre gjenværende valgte så den nåværende generalsekretären, Svein Overskott, inn i komitéen, og ga ham i oppdrag å forestå den redaksjonelle tilretteleggselen.

NØK har gitt ut beretninger etter hvert møte, med innhold særlig preget av de faglige temaer som har vært behandlet. Forøvrig har beretningene vært nøkterne, både i innhold og utstyr. Redaksjonskomitéen for dette skriftet har vært av den oppfatning at den samme nøkternhet også skulle prege jubileumsskriftet. Vi har forsøkt å gi et tilbakeblick, med hovedvekt på de tanker og idéer som lå til grunn for stiftelsen av NØK, og hvordan visjonene er virkelig gjort.

Vi har også gjort et lite utvalg av det billedmaterialet som stod til disposisjon, uten at det har vært tanken å gi en billedkavalkade.

NØK har også et sosialt aspekt, i tillegg til det faglige. Spesielt fra begynnelsen av 70-tallet har svært mange medlemmer tatt sine familiær med. Dette har bl.a. ført til at de unge familiemedlemmene har knyttet vennskapsbånd på tvers av grenser.

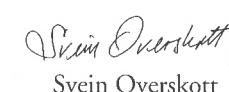
I et eget kapittel har vi derfor bedt representanter fra alle NØK-land skrive et kort innlegg under tittelen: «Hva har mitt og min families utbytte av NØK vært».

Vi håper dette skriftet kan vekke minner hos de som har vært med i NØK fram til nå, og at det kan bidra til forståelse av NØKs historie og betydning hos de som blir medlemmer i fremtiden.

Arne Roos

Marita Lönnfors

Arne Nielsen

Svein Overskott

Erik L. Larsson – ett fadersporträtt

Av Lars Drexare

Min far var den förste i släkten som fick möjlighet att studera. Fäderna hade varit bönder och han bröt denna tradition. Jag kan tänka mig att han kände sig som diktaren Erik Axel Karlfeldt i dennes dikt «Fäderna. . .» han var ryckt som en ört ur sin groningsgrund/halvt nödd, halvt villig er sak jag svek». Men i så fall tror jag inte att han kände det som ett svek att han inte själv blev jordbruksman. Han var ingen praktisk man och han fick i stället umgås med och arbeta för bönder under hela sitt liv.

Erik L. Larsson var född vid ett mindre jordbruk, «Drexarens» i Eftra socken, Hallands län den 29 december 1892. Tack vare ekonomisk hjälp av en släktning kunde han ta studenten i Halmstad och sedan fortsätta studierna vid Ultuna lantbruksinstitut. Efter militärtjänst 1914 och agronomexamen 1916 var han under två år lärare vid Birkas Folkhögskola, Täng i Jämtland.

Den 1 januari 1919 började han som jordbrukskonsulent (blev senare husdjurskonsulent) vid Hallands läns hushållningssällskap med placering i Falkenberg, mitt i länet. På denna post förblev han till sin pensionering 1957. Aktiviteten var dock inte slut därmed. Han fortsatte framför allt som publicist sitt aktiva liv till 1971. Han dog den 15 maj 1973.

Vilka av NØKs medlemmar minns Erik L. Ko-Lasse kallad, idag? Den färgstarke rabulisten, den friske debattören och den glade garçonen, han som tog initiativet till föreningen NØK och som ordnade med den första sammankomsten i Falkenberg för 50 år sedan. Och som dessutom var föreningens förste generalsekreterare 1948-54.

Husdjurskonsulenten

Återkommen till Halland 1919 började Far under 20-talet en mängd olika aktiviteter i och vid sidan av sitt arbete som husdjurskonsulent. Det var då en fördel att Hushållningssällskaps ledning fanns i Halmstad. Han kunde arbeta mera fritt i Falkenberg.

1922 startade han ett kontrollregister för korna i länet, som enligt uppgift var

det första i landet. Det gav ökad kännedom om djurmaterialet och hade stor betydelse för det framtida samlade avelsarbetet. Han knöt tidigt nordiska kontakter, främst genom Nordiska Jordbruksforskares Förening, NJF. Falkenbergsortens Lantbruksklubb tillkom genom hans initiativ.

Mejeriorganisatören

Tidigt var Far en utpräglad föreningsman, som med oblida ögon betraktade det florerande pytsåkeriet inom mejerirörelsen. Med hjälp av några ledande lantbrukare lyckades han samla 30 lokala andelsmejeri-föreningar till Mejeriernas Centralförening 1929. Denna blev så småningom Västsvenska Mejeriernas Centralförening med huvudkontor i Göteborg och senare Arla.

Engagemanget i mejeriernas problem ledde till att Far fick åka till England som smöreexportör för att försöka förbättra det halländska smörets rykte och pris. Det förekom nämligen en rätt omfattande export av smör på den tiden och konkurrensen från Danmark, Holland, Australien och Nya Zeeland var hård under dessa depressionens år. Vidare ordnade han med ett 50-tal bönders medverkan det s k smörtåget, en bilkaravan som 1931 gick från Falkenberg via Borås till Göteborg. På några platser längs färdvägen var det demonstrationsmöten där bönderna propagerade för smöranvändning. På Gustaf Adolfs torg i Göteborg förekom kvalificerad konsumentupplysning. Trots den rådande depressionen skulle folk övertygas om fördelen att använda smör i hushållen framför margarin.

Parallelt med Fars intresse för böndernas ekonomiska förenings-rörelse gick hans engagemang i den fackliga organisationen Riksförbundet Landsbygdens Folk, RLF. Här var han pionjär och blev inte utan skäl kallad Hallands förste RLF-are (1929).

Missbildade kalvar

Redan i början av 20-talet hade Far gjort iaktagelser beträffande missbildade kalvar födda i halländska besättningar efter ett par från Skåne inköpta låglandstjurar. Det gällde dels benlösa (amputerade) dels härlösa kalvar. Dessa kalvar blev inledning till ett livslångt intresse för letalanlag hos min Far. Han hade träffat den norske statskonsulanten Chr Wriedt, den tidens kanske främste ärfatlighetsforskare, på NJFs kongress i Göteborg 1923, där denne hållit föredrag om «Formalismen i husrövavljen». Wriedt var intresserad av missbildningarnas ärfatlighet och kom till Halland flera gånger under 1926 och 1927 för att studera det halländska materialet.

Från besöket i december 1927 har jag ett starkt personligt minne. Mor var mycket ängslig att den mat hon bjöd till frukost inte skulle passa. Wriedt var nämligen redan då angripen av magkräfta och tvungen att hålla sträng diet. Vad jag minns gick det bra den gången, men inom två år var Wriedt död. Tillsammans med Otto Lous Mohr publicerade han uppsatser om dessa kalvar i J. of Genetics, där den recessiva ärfatlighetsgången för dessa båda missbildningar är klarlagd.

Seminorganisatören

Under 1943 hade de två första seminföreningarna i vårt land börjat sin verksamhet i Norra Luggude i Skåne och i Nyköpingsorten i Sörmland. Halland skulle inte vara sämre, Erik L drev på. I slutet av året bildades Föreningen för Husdjursavelns Rationalisering i Halland (HARH). Vid det konstituerande sammanträdet talade professor Gert Bonnier, semin-pionären framför andra i Sverige, bl a om seminmetodens avelsmässiga fördelar. Bonniers medarbetare på Wiad Kåre Bäckström hade redan 1935 på Fars initiativ besökt Halland och demonstrerat spermatakt och seminering. Far hade själv «fuskat» i jobbet genom att 1942 seminarera ett antal djur på hushållningssällskapets gård Rossared. Lagligheten i detta kan idag ifrågasättas, men «brottet» torde vara preskriberat.

1943 ville man gå försiktigt fram. Första styrelsen i HARH bestod av några av de mest framstående lantbrukarna i länet med landshövding Reimer Johansson som ordförande. 1944 inrättades ett vetenskapligt råd av imponerande sammansättning: professorerna Ivar Johansson, Gert Bonnier och Herman Nilsson-Ehle. Med detta skulle verksamheten styras in i rätta banor. I februari 1945 började seminarbetet. 1946 hade Far gjort sitt som sekreterare i styrelsen och organisatör. Hans mångåriga duktiga medarbetare vid husdjursavdelningen Per-Eric Jacobsson tog över och blev sedanmera verkställande direktör.

Den ekonomiska kon

En av Fars käpphästar var ayrshirerasen. Han skrev och talade mycket om importen 1847 av djur från Skottland och ville gärna framhålla fördelarna hos avkomlingarna till dessa djur framför de tyngre av RSB-SRB. För att celebrera 100-årsminnet av denna import ordnade han en djuruppvisning i Falkenberg med djur vars härstamning mer eller mindre kunde föras tillbaka till dessa importer. Till visningen fanns en ambitiöst sammanställd katalog. När gruppaveln så småningom genomfördes i semin passade ay-djuret in som en särskild grupp.

Fem år senare, 1952, ordnade hushållningssällskapet en stor djurvisning, «Den ekonomiska kon» (DEK) i Falkenberg. Far var kommissarie och drivande kraft. Den ekonomiska kon skulle vara målet för all nötkreatursavel, precis som det stod i NØKs statuter. I praktiken var detta inte så klart då. Avelsföreningar, tjurauktioner och exteriorbedömning med poängsättning m m hade ännu för stor makt över själarna. Erik L ville ha bort auktionerna och ersätta dem med försäljning enligt börsmetoden, en annan av hans idéer. Börsförsäljning hade prövats vid ett par tillfällen under 40-talet, bl a 1948 vid försäljning av nordsvenska hingstar vid Wången i Jämtland. Den genomfördes även här vid DEK-visningen. Det gällde försäljning av ett 20-tal ungtjurar. Någon succé blev dock ej dessa försök.

Fra NØK-møtet i Lahtis, Finland, i 1962. Erik L. Larsson med NØK-medlem Christina Hisinger t.v. og Anna Ulrika Aspelin t.h.

NØK bildas

NJF är NØKs moderorganisation. Chr Wriedts föredrag 1923 gav impulser. Formalismen var då liksom nu en styggelse, prestationen det viktiga. Produktionsekonomi är det överskuggande målet i all nötkreatursavel. Vid NJFs möten knöts nordiska kontakter och vid studieresor stärktes dessa ytterligare. 1926 företog de tidigare studiekamraterna och goda vänerna Ivar Johansson och Erik L en studieresä i Norge tillsammans med ciceronen Karsten Baardseth. Den synes ha varit mycket givande. 1929 hade NJF kongress i Finland och då fanns professorerna Terho och Vainikainen med som uppskattade ciceroner. Och till Danmark reste Far minst en gång om året under 30-talet och även efter kriget. Svend Aa Maarssø och Th Vendelbo Andersen och andra hörde till hans kontakter där.

«Konceptionen» av NØK skedde vid NJFs kongress i Oslo 1947. Då gavs i uppdrag åt Far att kalla till det första mötet 1948. Födelsen ägde rum på hotell Strandbaden i Falkenberg den 21 augusti. Stadgar antogs och styrelse valdes. 32 deltagare från Danmark, Norge och Sverige var med. Far var mycket aktiv de första åren, både som föredragshållare och debattör. I debatten trivdes han särskilt väl. Eftersom min uppgift här inte är att skriva någon komplett NØK-historia, näjer jag mig med att nämna ett par händelser under Fars aktiva tid i föreningen. 1954 vid mötet i Kanneljärvi, Lojo i Finland lämnade Far befattningen som sekreterare i NØK och Nils Korkman blev hans efterträdare.

Vid NØK-mötet 1955 i Sånga-Säby blev Far utsedd till föreningens hedersleda-

mot. Han var noga att i sitt tacktal påpeka att NØK inte var en mans verk, tvärtom var det det goda nordiska samarbetet som format organisationen. Han ville särskilt nämna kontakten med Maarssø och Baardseth som betydelsefull. Vid avtäckningen av Wriedt-monumentet vid Norges Lantbrukshögskola den 6 september 1954 mottog Far liksom åtta andra, nämligen J Gylling Holm, Kauko Holma, Karsten Baardseth, Ivar Johansson, S Berge, Gert Bonnier, O L Mohr och Per Tuff, Wriedt-medaljen. Denna utmärkelse gladde honom mycket. 1966 deltog Far för sista gången i ett NØK-möte. Krafterna avtog så sakta och från 1972 vistades han på ett sjukhem utanför Falkenberg.

Bakgrunden till NØKs tillkomst finns i den första redogörelsen från mötet i Falkenberg 1948. «Vad vill NØK?» frågar Erik L där i sin sammanfattningsbeslutet vid detta första möte. Han besvarade själv frågan. NØKs största framtid uppgifter är «att göra praktik av vetenskapen» och att förbättra det nordiska samarbetet. Kanske är det så att Fars viktigaste insats var att förbättra detta samarbete. NØK var hans skötebarn.

Veterinärerna

Fars inställning till veterinärer var en särskild historia. Han var sunt kritisk och kritiken gällde främst det penningintresse som han tyckte fanns hos alltför många av djurläkarna. Å andra sidan hade han inom veterinärkåren verkliga vänner som han satte stort värde på. Det som från början varit litet av konkurrenssituation agronom-veterinär blev med åren mer och mer samarbete. Men alla skall veta att han inte alltid var så lätt att samarbeta med. Han arbetade mycket i det veterinär-agronomiska gränsområdet med sina missbildningar, som ofta fordrade obduktioner och histologiska undersökningar för en exakt diagnos, med sina klumpfotgrisar och med höftledsartroser, som en tid drabbade svenska lantrassgaltar, och med mycket annat.

När dåvarande länsveterinären i Halland Henrik Liedholm fyllde 50 år skickade Far ett telegram där han talade om att hans planer med avelsarbetet var att göra veterinärerna arbetslösa. Resultatet blev nu inte så. Men många gånger har jag tänkt på hur Far skulle glatt sig om han fått uppleva dagens sjukdomsrapportering och de avelsåtgärder som kan viatas med anledning av den. Eller för att ta ett annat exempel – den beundran han säkert skulle hysa för INTERBULL-verksamheten. Han som under 40-talet försökte egna hemmagjorda tjuravkommebedömningar, tex den s k trieringsmetoden.

Människan Erik L

Min egen inställning – som son och veterinär – till min Far ändrades självfallet påtagligt under årens lopp. Från närmast skräckblandad rädsla i barndomen över vördsam respekt i ungdomen och milt överseende ibland till mera kamratlig kollegialitet under mera mogna år.

Arbetet var Fars hobby i stor utsträckning. Han hade under hela sin verksamhet en omfattande publicistisk verksamhet i lokal och regional press, i Halländska Lantmannatidningen («Svinatidningen»), i tidskriften Ladugården sedermera Husdjur, under signaturen Kaifas och i många andra blad. Det var som om litet av den gamla lärarambitionen från Birkas Folkhögskola fanns kvar i honom. Han ville gärna undervisa, tala om hur det skulle vara. Han var också en uppskattad reselärd för många studieresor inom och utom Halland.

Få av dem som läerde känna Far under senare år kunde kanske förstå att han även hade kulturella intressen. Särskilt under tidigare år var han intresserad av litteratur. Så t ex hemförde han från en av sina resor i Danmark Holger Drachmanns samlade verk. Och från Norge vid ett tillfälle hela Ibsens produktion. Det förekom en del högläsning hemma vid helger ur böcker av aktuella författare. Far förde även oss barn in i den klassiska musiken och han hade från ungdomstiden bevarat en stor samling av texter till de mera kända klassiska operorna. För övrigt fick barnens uppfostran mest skötas av Mor. Far deltog aldrig i något hushållsarbete, ej heller ägnade han sig åt trädgården. Ville han någon gång koppla av gav han sig ut på fisketur till havs för att pilka torsk eller dörja vitling eller till något gäddrikt insjövatten. I yngre dagar gick han gärna och såg en fotbollsmatch.

Mor brukade säga att Far hade en järnhälsa. Själv ägnade han sig inte åt några hälsobefrämjande åtgärder precis. Han rökte mycket under hela sitt liv, motinerade aldrig. Trots detta höll han sig i stort sett frisk ända till 1971–72, då en stroke drabbade honom, den som senare satte punkt för hans aktiva liv. Han var begåvad med god sömn hela livet och på sommareftermiddagarna laddade han gärna upp i sol och bad vid Skrea strand utanför Falkenberg.

Människan Erik L Larsson var en komplicerad natur. Han kunde vara glad, gemylig och sällskaplig ute i goda vänners lag, kanske mera sällan i hemmet. Men han hade ett besvärligt humör och kunde få fruktansvärdta utbrott av ilska, vrede av obetydliga saker. Detta skedde mest hemma och drabbade naturligtvis mest Mor. Hon kände sig otillräcklig och en bidragande orsak till detta var att hon inte helt delade hans intressen för djuravel, biologiska spörsmål och offentlighet. Så mycket av harmoni var det ej i detta äktenskap.

Kanske gav Ivar Johansson den mest träffande karakteristiken av Far när han till 50-årsdagen 1942 telegraferade:

«Ett salt bland husdjursgubbar
en skräck för gamla patent
har du blivit Lasse. Jag dubbar
dig som agronomiskt ferment.
Behåll ditt gosselyinne
hur än åren växla och gå,
ditt frejdiga bärskälynne,
vi gilla dig skarpast då!»

Referenser:

1. NØK-referat 1948-96
2. Chr Wriedt. Formalismen i husdyravlen. Beretning fra NJFs kongress i Göteborg, juni 1923.
3. Statskonsulent Chr Wriedt. Et minnesskrift, utg av Karsten Baardseth 1954.
4. Teori till Praksis. Festskrift till Harald Skjervold i anledning av hans 70-årsdag 8 mars 1987.
Red. Svein Overskott.
5. Erik L Larsson. Letala arvsfaktorer hos nötkreatur. NJF 1935.
6. Erik L Larsson. Ärftliga fel hos svenska nötkreatur. LTs förlag 1952.
7. Erik L Larsson. 1947 års SRB-stam, orientering samt katalog till djurupvisningen i Falkenberg 19 juni 1947.
8. Den Ekonomiska Kon. Katalog med program till djurupvisningen m m i Falkenberg 17–18 juni 1952.
9. Erik L Larsson. Kalvningarnas fördelning och åldern vid första kalvning, några erfarenheter från Hallands län. NJF 1929.
10. Erik L Larsson, J B Platon, K E Thomé, Artur Hansson. Arvets inflytande på sambandet mellan mjölkens innehåll av äggvita och fett. XII Int Mejerikongress 1949.
11. Erik L Larsson. Klumpfotgrisar. Sv Svinavelsföreningens tidskrift nr 1, 1953.
12. Erik L Larsson. Revorm (bukfläta) hos smågrisar. Sv Svinavelsföreningens tidskrift nr 11, 1961.
13. Erik L Larsson. Upptäckten av arvsskador hos svenska kalvar. Sådd och Skörd nr 2, 1969.
14. Orliga artiklar och kåserier i Halländska Lantmannatidningen, 1928–65, oftast under rubriken «Här och där» med signaturen L.
15. Artiklar och kåserier i tidskriften Ladugården, ofta under signaturen Kaifas.
16. Åtskilliga artiklar i varierande ämnen i lokalpressen.

NØKs bakgrund och bildande

Av Arne Roos

Före andra världskriget fördes vid olika möten inom NJFs husdjurssektion diskussioner om behovet av ett nordiskt samarbete. Som exempel kan nämnas ett föredrag vid NJFs husdjurskongress 1939 av statskonsulanten vid Kungl. Lantbruksstyrelsen Helge Ryde, där han framhöll «behovet av ett internordiskt samarbete mellan nötkreatursskötselns praktiska och vetenskapliga företrädare såväl vad anginge avel som utfodringsteknik». Man offentliggjorde också då ett yttrande om önskvärdheten av ett internordiskt samarbete på husdjursforskningens och den praktiska husdjursavelns område. Men ambitionerna stannade vid detta och sedan kom kriget och försvårade kontakterna över gränserna.

Därtill fanns det en krets husdjursmän som inte var tillfreds med det bristande intresset inom NJF att behandla de aktuella och brännande frågorna inom husdjursaveln.

Motsättningar i avelsarbetet

Seminaveln var under uppbyggnad och behovet av avkommebedömning av tjurar var stort liksom att få seminavelns andra problem lösta. Inom husdjurskretsar fanns starka motsättningar om avelsarbetets mål och medel. Det är svårt för oss som lever 50 år senare att förstå dessa motsättningar. Avelsföreningarna och de s k avelsbesättningarna kände ett hot från den framväxande seminverksamheten. Stambokföring, exteriörbedömning, tjurförsäljning och utställningar var stora inslag i avelsarbetet. Och man saknade en säker avelsvärdering av tjurar och tjurmödrar byggd på vetenskapliga metoder.

Erik L Larsson konstaterade i den första NØK-berättelsen att de statliga åtgärderna till husdjursavelns främjande och för Sveriges vidkommande de mäktiga avelsföreningarnas arbete i stort sett fortgick som om det aldrig funnits varje sig någon Mendel eller någon avelsbiologisk forskning.

Det fanns alltså ett behov hos de husdjursmän som såg de nya kunskapernas och den nya teknikens möjligheter att ta kontakt med likasinnade i de andra nordiska länderna.

Lars Drexare har i sitt «Fadersporträtt» beskrivit hur Erik L Larsson fick stimulans och inspiration av nordiska kolleger, t ex den norska avelsforskaren Chr Wriedt. Detta skedde både under NJFs kongresser och vid studieresor.

NJF-kongressen 1947

Under NJFs kongress i Oslo 1947 hölls en sammankomst till vilken SRB-föreningens ordförande, godsägare Gustaf von Hofsten, kallat. Efter ett föredrag om SRB-föreningens avkommebedömning av sekreteraren Sixtensson blottades starka motsättningar om avelsarbets mål och medel. Från dansk sida ville man vid mötet ha en särskild subsektion inom NJFs husdjurssektion för behandling av seminavelns olika problem. Detta gav upphov till tanken på NØK.

Vid ett möte under NJF-kongressen under ledning av Erik L Larsson och med deltagande av några andra husdjurskonsulenter, Karsten Baardseth, Sarpsborg och Th Vendelbo Andersen, Horsens, samt professor Ivar Johansson uppdrog man åt Erik L att kalla till ett möte året därpå för att tankarna om en ny struktur skulle kunna realiseras. Det fördes inget protokoll vid detta möte, men Th Vendelbo Andersen har tecknat ned sina minnen från mötet.

Enligt honom beslöt man att det första mötet skulle hållas i Falkenberg, Sverige 1948, i Horsens, Danmark 1949 och i Norge 1950. Man hade ambitionen att alla de fem nordiska länderna skulle inbjudas men omständigheterna gjorde att varken Finland eller Island kunde vara med från starten. Den nya föreningens medlemmar skulle vara erkända både lokalt och nationellt för sitt arbete med nötkreatur. Man ville alltså ha med både specialister och praktiker, d v s «konsulenter, dyrläger, forsöksledare, genetikere, praktiske koholdere, professorer och lärere. Fanatiske tilhængere af exteriørbedømmelse, dyrskuer og kåring» kunde inte godkännas som medlemmar. Hustrur och barn skulle självklart också inviteras. Detta skulle öka utbytet av den familjära samvaron och göra mötet till en angenäm ferie. Denna princip har tillämpats sedan verksamhetens början och gjort NØK-mötena till en angelägenhet för hela familjen.

Ett trettiotal husdjursmän hade hörsammatt inbjudan och samlades i Falkenberg den 19–21 augusti 1948. Ordförande under de två första dagarna var lantbruksattachéen Gregor Bendz och den tredje dagen gaardejer J Gylling Holm. Som sekreterare fungerade husdjurskonsulenterna Ragnar Åhlén, Borås, och S O Svenstersjö, Stockholm. Av deltagarna kom 7 från Danmark, 7 från Norge och 18 från Sverige. Några från Finland kunde inte delta, men professor V Vainikainen hade skriftligen anmält de finska husdjursmännens intresse för det internordiska samarbete som föreningen syftade till.

På tredje dagen antog de närvarande stadgar för den planerade föreningen och utsåg styrelse. Därmed var föreningen Nordisk Økonomisk Kvægavl (NØK) bildad. I den första styrelsen ingick gaardejer J Gylling Holm (ordf), Th Vendelbo Andersen, fylkesagronom Gabriel T Roalkvam, Telemark, och Erik L Larsson, suppleanter var konsulent Sv Aa Maarssø, försöksledare H Wenzel Eskedal, fylkesagronom K Baardseth och agronom A Helmenius.

Man hade klara uppfattningar om hur mötena skulle organiseras i fortsättningen. Det skulle finnas riktig tid till diskussion. Introduktionen till ett ämne

NØK i Oslo 1968. Generalsekretær Arne Roos t.h., her sammen med formannen i NØK, Per Fjørkenstad

skulle inte ta mer än 20 minuter och föredragen skulle vara duplicerade och distribuerade före mötet. Värdlandet skulle vara ansvarigt för mötesarrangemangen och mötena skulle cirkulera bland länderna. Man borde finna lämpliga mötesplatser med lämplig omgivning både för deltagarna och för nötkreaturstekötseln. Från början ville man hålla ett möte varje år. Men detta ändrades efter andra mötet till vartannat år.

NØKs uppgifter

Den verksamhet som NØK skulle ägna sig åt var den ekonomiska nötkreaturstekötseln. Uppgiften var att göra praktik av vetenskapen så som Erik L har formulerat det. Att realisera satsen «rätt djur på rätt jord hos rätt man» var första etappen på vägen mot NØKs mål. Den förste ordföranden Gylling Holm angav att NØKs uppgift skulle bli att reformera, ej att revolutionera. En annan viktig uppgift skulle vara att stärka det nordiska samarbetet.

I enlighet med ambitionerna beslöt man på första mötet bl a att hemställa hos ledningen för seminverksamheten i de nordiska länderna om enhetlig redovisning av dräktighetsresultat och att det inte borde finnas plats för enskild seminverksamhet, att hos NJF begära allsidig utredning av avkommebedömningsproblemet, och att uttrycket «semin» skulle inarbetas i det nordiska språkbruket.

Stadgarnas utveckling

Av Arne Roos

De stadgar som antogs vid det konstituerande mötet avspeglar den tidsanda som då rådde och de intentioner som grundarna hade. NØK skulle vara en sammanslutning av husdjurskonsulenter och andra inom husdjurskötseln verksamma personer i de fyra nordiska länderna. Redan från början skrevs in att Finland skulle vara med, men deltagare från Finland kom inte med förrän 1951.

Ändamålet var att verka i samarbete för en ekonomisk husdjursskötsel. För att vinna medlemskap skulle man godkännas av 5 aktiva medlemmar. Enligt de första stadgarna kunde personer, organisationer eller institutioner som stödde NØK ekonomiskt antas som passiva medlemmar. Denna möjlighet har dock aldrig använts. Styrelsen skulle bestå av 5 ledamöter med personliga suppleanter.

Året därpå, 1949, gjordes några redaktionella ändringar av stadgarna. Vid mötet 1951 redovisade man den princip som gällt sedan dess, nämligen att medlemmarna fick sig tillsänt ledande *husdjurstidsskrifter* från de övriga nordiska länderna. Detta skrevs senare in i stadgarna och har varit en mycket viktig del av det nordiska samarbetet och har i hög grad underlättat informationen om husdjursskötseln i de nordiska länderna bland NØKs medlemmar.

För att möjliggöra livliga diskussioner på mötena avsåg man tidigt att begränsa medlemstalet till *40 per land*. 1966 skrevs detta in i stadgarna. Dessutom precisrade man den tidigare avsikten att medlemmarna skulle utgöras av olika kategorier husdjursfolk, nämligen husdjursforskare, husdjurskonsulenter eller -lärare och andra personer som arbetar aktivt på husdjursområdet. Det skulle så långt möjligt eftersträvas att vardera av dessa kategorier utgjorde *en tredjedel* av medlemsantalet. Man skärpte också kravet på deltagande genom att i stadgarna ange att medlem som inte bevästat något av *tre på varandra följande möten* skulle anses ha avstått från medlemskap.

Vid alla mötena diskuterades mer eller mindre aktivt NØKs uppgifter och framtida organisation. 1968 togs på allvar frågan upp om att göra NØK till ett samarbetsorgan för avelsorganisationerna på nötkreatursområdet i de nordiska länderna. Man kände ett stort behov av ett organiserat samarbete mellan dessa organisationer. NØKs mål ansågs helt sammanfalla med målet för dessa organisationer. Många medlemmar var dock tveksamma till en sådan förändring av NØKs organisation. Det ansågs viktigt att medlemmarna deltog som privatpersoner och

inte som representanter för organisationer. Vid mötet 1972 blev man enig om att inte ändra NØKs status av förening av enskilda personer. För att övervinna de svårigheter som bestämmelsen om ett begränsat antal medlemmar kunde innebära gjorde man ett tillägg till stadgarna innebärande att förutvarande aktiv medlem som pensionerats från sin tjänst kunde överföras till *senioraktivt medlemskap*.

I anslutning till mötet 1972 hade representanter för semin- och kontrollorganisationerna i de fyra länderna inbjudits till en sammankomst som senare resulterade i bildandet av *samarbetskommittén för de nordiska husdjursorganisationerna*. Dess verksamhet beskrivs på annan plats. 1972 gjorde man också en modernisering av stadgarna i övrigt.

1978 deltog för första gången en observatör från *Island* i NØK-mötet och 1980 skrevs Island in i stadgarna som jämbördigt med de fyra andra länderna. Det första NØK-mötet i Island hölls 1984.

1986 fördes en ny paragraf in i stadgarna som gjorde det möjligt att utse en förtjänt medlem till *hedersledamot*. Redan 1955 hade Erik L Larsson utsetts till hedersordförande även om det då inte fanns några bestämmelser om detta. Även Th Vendelbo Andersen och Harald Skjervold har senare utsetts till hedersledamöter.

Sedan NØK beslöt inrätta en *Wriedt-plakett* har särskilda bestämmelser gällt för denna. 1988 fördes dessa bestämmelser in i stadgarna. Wriedt-plaketten kommenteras i en annat avsnitt.

Under NØKs hela verksamhet har man diskuterat hur de *gemensamma kostnaderna* skulle täckas. Man har försökt att varje lands avdelning skulle betala en avgift till generalsekreteraren för sekretariatets kostnader. Det har funnits bestämmelser i stadgarna om detta. Men det fungerade inte tillfredsställande. Man införde då den principen att värdlandet för mötet skulle svara för de kostnader som hörde samman med mötet och rapporten därifrån. Generalsekreteraren har möjlighet att begära tillskott till sin kassa från de nationella avdelningarna när behov föreligger. Det är dock obestridligt att generalsekreterarens arbetsgivare genom åren har svarat för betydande del av sekretariatets kostnader.

Det har varit en viktig princip för NØK att varje mötesdeltagare har talat sitt *språk* som ett led i det nordiska brödraskapet. Det har dock krävts att de finska deltagarna talar svenska. Vissa språksvårigheter har naturligtvis förekommit men i huvudsak har detta fungerat väl. Men med de minskande kunskapserna i svenska i Finland är det naturligt att man från finsk sida börjar fundera över om denna princip kan upprätthållas. Vid mötet i Vasa 1990 väcktes därför för första gången frågan om engelska kunde vara det officiella språket på NØK-mötena.

Det är att hoppas att man skall kunna fortsätta att ha de nordiska språken som kommunikationsmedel inom NØK även om de ökande svårigheterna för de finska deltagarna är begripliga. Men ett NØK-möte på engelska blir inte längre ett nordiskt möte utan en internationell konferens bland andra sådana och NØKs karaktär skulle helt förändras.

NØKs mötesteman vittnar om alert kunskapsbevakning

Marita Lönnfors, Finland

Det är obestridligt att NØK utgjort en utomordentlig grogrund för en stor portion av det nytänkande som utmärkt den nordiska kreatursaveln under de gångna femtio åren. Bakom detta ligger utan tvivel medlemskåren i sin helhet, men alldelvis speciellt de fjärrsynta vägledare och tongivande ideologer som föreningen alltid haft i sin krets.

Att NØK målmedvetet bemödat sig om att se helheten i en ekonomisk animalieproduktion och härvid fördomsfritt länkat samman vetenskap och praktik framgår tydligt av det vida register av ämnesgrupper som tagits upp på mötena och dryftats på basis av hittills inalles 311 föredrag och rapporter. Trogen sitt namn har NØK mest rört sig på den ekonomiska kostigen, men ett par utveckningar i riktning får och svin har också ägt rum.

Under de första NØK-träffarna var paletten av behandlade frågor mera brokig medan man vid senare möten i allmänhet föredragit att koncentrera sig på ett fåtal grundteman. Ofta återkommande spörsmål har gällt kokontroll och databehandling, seminverksamhet, avkommeprövning och avelsurval, mjölkens sammansättning och mjölkproteinets värde samt fruktsamhet och djurhälsa. Av andra ventilerade frågeställningar må nämnas tvillingforskning, exterörbedömning, utställningar och tjurauktioner, kornas hållbarhet, laktationskurvens form, juver- och spenformer, kroppsstorlek, blodtypsforskning, ärfliga defekter, korsningsavel och risken för genförluster, individprövning för köttproduktionsegenskaper, miljöns inverkan på kornas produktion och hälsa, konsumtions- och produktionsprognos för mjölk och kött, metoder att effektivisera utfodringen och effektivitetskontroll i mjölkproduktionen.

Nordiskt samarbete kobondens livsnerv

Valet av arbetsprogram för NØK-träffarna under de senaste 20 åren avspeglar tydligt utvecklingen inom animalieproduktionen, kobondens alltmer utsatta situation och en stigande tilltro till nordisk samverkan. På 1970–80-talet dryftade man bl.a.

Et knippe medlemmer som gjennom faglige innlegg og diskusjoner har bidratt sterkt til NØKs aktivitet. Øverst fra venstre: Børje Olsson, Sverige, Kauko Holma, Finland, Arne Roos, Sverige. Nederst fra venstre: Andres K. Ødegård, Norge, Arne Nielsen, Danmark, Kalla Maijala, Finland.

nordisk resurspolitik i ett ändrat världsläge, utvidgat samarbete inom boskapsaveln i Norden för morgondagens ekonomiska ko, kreaturssjukdomarnas ekonomiska betydelse och registrering av sjukdomsdata, driftsledarproblematiken inom mjölkboskapsskötseln, produktionsbegränsningar i mjölk- och kötpproduktionen, bioteknologins möjligheter inom avelsarbetet samt marknadsföringen av mjölkprodukter och kobondens framtida villkor.

På 1990-talet har mötesarrangörerna ställt i centrum för temadebatterna frågor om mjölkqvälitet och hälsoavel, internationaliseringens inverkan på kobondens framtid i Norden, embryoteknologins avelsmässiga perspektiv, avelsmålsättningen för de nordiska koraserna, EU och hälsobestämmelserna i Norden, mjölk och kött som näringssmedel, ökad integrering av rådgivningsorganisationernas serviceuppgifter, balanserad produktion, effektivare samordning av avelsarbetet i Norden och långsiktig driftsplanering inom mjölkproduktionen med tonvikt på nästa årtusende.

NØK-historia finns dokumenterad i 25 berättelser

Lejonparten av föredragshållarna har kommit från NØKs egna led, men även utomstående expertis har ibland anlitats. Föredragen har i regel följts upp av inlägg från andra nordiska länder och avslutats med en allmän debatt. Vid tre NØK-

mötens har grupparrbeten praktiseras. Alla föredrag, rapporter och diskussionsinlägg samt protokollen från styrelsemöten och generalförsamlingen finns bevarade i berättelser som tryckts efter varje träff och distribuerats till samtliga medlemmar och andra intresserade.

NØK har under sin halvsekellånga tillvaro ofta visat sig gå ett steg före utvecklingen och har redan ställt in siktet på nya avancerade uppgifter i arbetet för en biologiskt allt effektivare och mer ekonomisk ko.

Finland 1970: NØK-familien på ekskursjon til Salpausselkä Seminförenings tjurstasjon på Hannula gård i Lathis.

Møtestedene gjennom 50 år

Nr.		Land	Sted/Dato/År	Deltakere		
				Aktive	Familie	Totalt
I	S	Falkenberg	19.–21.08.48	32	-	32
II	D	Horsens	01.–03.09.49	56	12	68
III	N	Morgedal	24.–26.08.51	67	27	94
IV	F	Lojo	28.06.–01.07.54	76	14	90
V	S	Sånga-Säby	29.–31.08.55	55	11	66
VI	D	Nyborg	28.–30.08.57	45	10	55
VII	N	Gjøvik	25.–27.08.60	57	24	81
VIII	F	Lahtis	12.–15.08.62	64	16	80
IX	S	Sundbyholm	09.–12.08.64	51	21	72
X	D	Roskilde	13.–16.09.66	61	19	80
XI	N	Oslo	09.–11.08.68	77	29	106
XII	F	Villmanstrand	02.–05.08.70	80	63	143
XIII	S	Sollefteå	29.07.–01.08.72	83	66	149
XIV	D	Varde	04.–07.08.74	84	114	198
XV	N	Gausdal	01.–04.08.76	101	186	287
XVI	F	Tammerfors	30.07.–02.08.78	151	162	313
XVII	S	Skara	03.–06.08.80	114	136	250
XVIII	D	Århus	18.–21.07.82	96	127	223
XIX	I	Laugarvatn	14.–18.07.84	85	86	171
XX	N	Oppdal	10.–13.08.86	125	151	276
XXI	S	Kalmar	31.07.–03.08.88	119	158	277
XXII	F	Vasa	29.07.–01.08.90	123	141	264
XXIII	D	Vingsted	26.–29.07.92	121	161	282
XXIV	N	Nyvågar	03.–07.07.94	109	138	247
XXV	F	Mariehamn	28.–31.07.96	125	146	271
XXVI	S	Falkenberg	26.–29.07.98			

Statskonsulent Christian Wriedt NØKs andlige fader

Marita Lönnfors, Finland

NØKs ideologi grundar sig till väsentliga delar på den norska ärfthetsforskarens, statskonsulent Christian Wriedts idéer. Han föddes i Drammen vid Oslofjorden den 5. augusti 1883 och var son till en bryggerägare. Trots att han växte upp i en stadsmiljö hade Chr. Wriedt allt ifrån barnåren ett brinnande intresse för husdjur. Efter studentexamen 1906 skrev han in sig vid Norges Landbrukskole och ut-examinerades därifrån som lantbrukskandidat 1909. Sin utbildning kompletterade han ytterligare med en Tierzuchtinspektor-examen vid Lantbrukskolan i Bonn i Tyskland 1910 och hans betyg skattades som det bästa i skolans historia.

Efter faderns död köpte Wriedt omkring år 1910 en gård i Kvam i Gudbrands-dalen, men förlorade den mycket snart i ett arvskiftesmål. Enligt samtidas utsago var detta det bästa som kunde hända honom, tafatt som han var när det gällde praktiskt arbete. Hans kvaliteter låg definitivt på ett annat plan. Åren 1912-15 åtnjöt Chr. Wriedt ett statsstipendium för studier i husdjursavel och reste bl.a. till Frankrike, Belgien och Tyskland för att bekanta sig med forskningen på området. Åren 1915-16 uppehöll han sig i U.S.A. på ett stipendium av the American Scandinavian Foundation och besökte de flesta kända forskningscentra på avelslärans och genetikens område. Han fick härvid första gången se forskningsresultat som byggde på Mendels ärfthetslagar och resan satte på ett avgörande sätt sin prägel på Chr. Wriedts kommande avelsteorier och arbetsmetoder.

År 1917 blev Chr. Wriedt utnämnd till statskonsulent i ärfthetslära i Norge. Tjänsten var skräddarsydd för honom och han innehade den ända till sin död i magcancer den 6. september 1929.

Chr. Wriedts medarbetare och närmaste förtrogne, den framstående genetikern professor Otto Lous Mohr beskrev honom som en liten satt pyknikey med skärm-mössa, svart skägg och blixtrande kvicka ögon i ett muntert Leninansikte. Han hade en pipig falsettröst till följd av en misslyckad operation efter difteri som barn och sägs ha varit rätt vårdslös i sin klädsel. Eftersom han själv var totalt oberörd av yttre former eller andras omdöme hindrade hans originella apparition inte honom från allehanda offentliga framträden.

Chr. Wriedt var mycket beläst och ägde en skarp, analyserande intelligens med

Christian Wriedt

klara anlag för matematik. Han hade även ett fenomenalt minne för enskilda djur och deras anatomi. Stamböcker var hans favoritlektyr i ungdomen och han kom ur minnet ihåg stamtavlorna på en imponerande mängd djur som han sett på utställningar, vid djurauktioner eller under gårdsbesök. Denna egenskap i kombination med den omfattande praktiska erfarenhet på husdjursområdet som han samlat bl.a. genom sina försök och under sina många utlandsresor, förskaffade honom ett reservationslöst förtroende bland bönder och djuruppfödare där han drog fram.

Chr. Wriedt var den första forskaren i Norden som, ofta på ett dräpande slagfärdigt sätt, tog upp kampen mot gamla felföreställningar och dogmer. I stället för den ännu på hans tid djupt rotade färgformalismen och vidskepelsen inom husdjursaveln talade han oförskräckt för avkommebedömning och urval enligt avkastning och ekonomiskt viktiga egenskaper. «Man håller ju kor för mjölkens och inte för färgens skull» var en av hans deviser.

Chr. Wriedt hade också en klar blick för praktikerns behov och problem och tog det som en livsuppgift att göra djuruppfödarna förtrogna med ärfthetsläran grundsanningar. Och han lärde dem samtidigt att de teoretiska försöksresultaten alltid måste utgöra basen för det praktiska avelsarbetet.

Chr. Wriedt var en outtröttlig förkunnare och trägen föredragshållare. Han bör-

jade tidigt författa artiklar och mindre studier i husdjursavel och kom småningom upp i 20-30 skrifter per år. Vid sin död hade han publicerat över 200 tryckta arbeten. De flesta av dessa avhandlingar gäller norsk husdjursavel och norska husdjursraser.

Han gav ut fyra böcker av vilka «Arvelæren og den økonomiske husdyravl» utkom 1926 och har översatts till svenska, finska, tyska, engelska och ryska. Han startade även en egen tidskrift, «Norsk husdyravl» 1919, men den blev endast två år gammal då de dagliga rutinerna som redaktör var mindre lämpade för eldsjälen Chr. Wriedt.

Trots sin relativt korta livstid hann Chr. Wriedt vinna internationell uppskattning och han var medlem av flera utländska vetenskapliga sällskap. Under en följd av årtolvade han bl.a. som sekreterare och sedermera ordförande för sektionen för avelsbiologi i Nordiska Jordbruksforskares Förening (NJF).

Referens:

Statskonsulent Christian Wriedt. Et minneskrift, utg. av NØK og NJF 1954

Minnesmärke över Christian Wriedt

Marita Lönnfors, Finland

Ett förslag om att resa ett monument över banbrytaren inom ekonomisk husdjursavel i Norden, den norska ärflichkeitforskan, statskonsulent Christian Wriedt väcktes av husdjurskonsulent Erik L. Larsson vid det första NØK-mötet i Falkenberg 1948. Frågan togs på nytt upp på 1949 års möte i Horsens och generalförsamlingen gav då styrelsen i uppdrag att behandla frågan mera ingående. Vid den tredje NØK-träffen på Mørkedals Turisthotell i Telemark 1951 var man mogen för att skrida till konkreta åtgärder och en kommitté valdes för att realisera planen. I den ingick gärdejer J.Gylling Holm, Danmark, konsulent Erik L. Larsson, Sverige, direktör Kauko Holma, Finland och fylkeslandbrukssjef Karsten Baardseth, Norge. År 1953 kompletterades kommittén med professor Ivar Johansson från Sverige och professor Samson Berge från Norge, vilka bågge representerade Nordiska Jordbruksforskares Förening (NJF), som kommit med som andra part i projektet. Karsten Baardseth valdes till kommitténs ordförande.

Minnesmärket utfördes av bildhuggaren Arne Durban från Oslo och stod färdigt att avtäckas på 25-årsdagen av Christian Wriedts död, den 6. september 1954. Enligt önskan av kommitténs medlemmar från Danmark, Finland och Sverige placerades det i parken utanför Norges Lantbruks högskola i Vollebekk.

En insamling av medel till projektet gjordes bland de nordiska husdjursorganisationerna, Wriedts vänner och andra husdjursintresserade personer och den lyckades så väl att man också kunde ge ut en minnesskrift. Man lät dessutom präglad en minnesplakett i brons, som överräcktes i samband med avtäckningen av minnesmärket till Chr. Wriedts medarbetare, professorerna Gert Bonnier, Otto Lous Mohr och Per Tuff samt kommitténs medlemmar.

Wriedt-plaketten – NØKs hederstecken

Vid NØK-mötet i Sånga-Säby 1955 tillsatte generalförsamlingen på framställning av NØK-styrelsen ett utskott för att utreda om det förefanns intresse för en fortsatt utdelning av Wriedt-plaketten. I jakande fall skulle kommittén uppgöra förslag till principer och statuter för utdelningen. Till sammanträckande för kommittén utsågs fylkeslandbrukssjef K.Baardseth från Norge och till övriga medlemmar husdjurskonsulent Erik L.Larsson, Sverige, godsejer P.Boserup, Danmark och direktör K.Holma Finland.

På basen av Baardseth-kommitténs rapport beslöt NØKs generalförsamling i Nyborg 1957 enhälligt att Wriedt-plaketten i framtiden skulle ges som en utmärkelse till inom husdjursskötseln verkande personer i de nordiska länderna, som på ett förtjäntfullt sätt arbetat i Chr. Wriedts anda. Själva valet av för hederstecknet kvalificerade personer skulle enligt de föreslagna utdelningsgrunderna tillkomma professorsrådet vid Norges Lantbruks högskola. Det visade sig emellertid senare att skolan inte var villig att påtaga sig uppgiften. NØK-mötet i Gjøvik 1960 måste därför överraskande ta ställning till om man skulle slopa de vid föregående möte redan godkända planerna, etablera ett samarbete i frågan med NJFs husdjurssektion eller sköta utdelningen helt i egen regi. Baardseth-kommittén, som kompletterats med konsulent Th. Vendelbo-Andersen, förordade det sista alternativet. Endel röster höjdes dock mot förslaget då en oväldig utdelning ansågs vara svår att genomföra på detta sätt. Kommitténs proposition godkändes slutligen med två röster emot. Generalförsamlingen 1960 stadfäste därefter beslutet från 1957 med ändringar av de då uppgjorda reglerna på punkter som inte kunnat realiseras.

Det första reglementet för utdelning av Wriedt-plaketten var i kraft ända till år 1982 då en närmast redaktionell revidering genomfördes. När NØKs stadgar förnyades 1988 knöts bestämmelserna för Wriedt-plaketten av praktiska skäl till dessa som en egen paragraf.

Generalförsamlingen är enväldig vid val av mottagare av Wriedt-plaketten, men förslagen kommer från NØKs styrelse vilken i sin tur inhämtat motiverade propositioner från de nationella avdelningarna. Med plaketten följer ett diplom och en särskild förteckning förs över de personer som tilldelats denna utmärkelse.

Mottagare av Wriedt-plaketten

- 1954 i samband med avtäckningen av Wriedt-monumentet vid Norges Lantbruks högskola i Vollebekk:
 Fylkeslandbruksjef Karsten Baardseth, Skien, Norge
 Professor Samson Berge, Vollebekk, Norge
 Professor Gert Bonnier, Wiad, Sverige
 Gårdejer Jens Gylling Holm, Samsø, Danmark
 Direktör Kauko Holma, Tusby, Finland
 Professor Ivar Johansson, Uppsala, Sverige
 Agronom Erik L. Larsson, Falkenberg, Sverige
 Professor Otto Lous Mohr, Oslo, Norge
 Professor Per Tuff, Oslo, Norge
 1960 Docent, dr Nils Korkman, Uppsala, Sverige
- 1964 Professor Artur Hansson, Uppsala, Sverige
 Forsøksleder, dr Harald Skjervold, Vollebekk, Norge
- 1966 Direktör Helge Bækkelund, Hamar, Norge
 Konsulent Sv.Aa. Maarssø, Århus, Danmark
- 1968 Direktör Börje Olsson, Hällsta, Sverige
- 1970 Ekonomierådet, agronom Brita von Koskull, Helsingfors, Finland
- 1974 Konsulent Tage Andersen, Roskilde, Danmark
 Agronom Arne Roos, Hällsta, Sverige
- 1976 Fylkesagronom Per Fjørkenstad, Gjøvik, Norge
- 1978 Lantbrukskaren Harry Engberg, Iittala, Finland
- 1980 Direktör, vet.med.dr Ivar Dyrendahl, Skara, Sverige
- 1982 Landbrugslærer, agronom Svend Grabow Jensen, Odense, Danmark
 Agronom Marita Lönnfors, Helsingfors, Finland
- 1992 Landskonsulent, agronom Arne Nielsen, Århus, Danmark

Århus 1982. Marita Lönnfors mottar Wriedt-plaketten av formannen i NØK, Tage Enevoldsen.

NØK's indflydelse på kvægavlens udvikling i Norden

Af landskonsulent Arne Nielsen, Landskontoret for Kvæg

Til den vedtagne titel på dette afsnit af jubilæumsberetningen er det nødvendigt at gøre et par principielle bemærkninger.

For det første er det ikke en let opgave, når en sådan oversigt søges udarbejdet af en inhabil forfatter som undertegnede. For det andet vil det næppe være muligt klart at bevise, at NØK har haft den indflydelse på kvægavlen i Norden, som vi er mange, der tror er tilfældet. Blandt andet fordi man aldrig i historiske vurderinger kan anvende ordet «hvis ikke», fordi intet menneske kan svare på, hvad der var sket «hvis ikke».

Indledningsvis er det helt centralt at erindre, at der i årene efter 30'ernes depression og 2. verdenskrig var oparbejdet et kolossalt kontaktbehov hos befolkningen i vore lande. De nordiske landes situation var jo vidt forskellig under krigen, men alle havde været «fængslet». Finland led under efterveerne af krigene med «den store grannen østerut», som NØK-kvinden par excellence Marita Lønnfors så træffende plejer at benævne Rusland. Sverige kom igennem med sin neutralitetspolitik. Norge og Danmark gjorde det ikke, men blev begge besat med store omkostninger til følge.

Derfor er det meget let at forstå, at der i årene efter krigen på mange områder var stor interesse for at få genopdyrket eller nyopdyrket kontakter over nordens grænser. I løbet af ganske få år blev den nordiske pasunion vedtaget, så nordens borgere frit kunne rejse og også bosætte sig, hvor de ønskede det. Spændetrøjen var fjernet, og det skulle og blev udnyttet.

Landbrugsproduktionen skulle også øges. Der var behov for flere fødevarer i Europa. Det var den bedst tænkelige grobund for organisationer som NØK, hvor de avlsinteresserede rådgivere og kobørner fandt sammen. Samtidig tog anvendelsen af insemineringsteknikken fart. Det gav mange nye muligheder, men skabte også behov for erfaringsudveksling.

Hvad er da nøgleordene?

Flere kunne nævnes, men da denne artikel er begrænset til avlsområdet, er det vigtigt først og fremmest at beskæftige sig med begrebet «den nordiske avlsprofil». Det er nemlig kendtegnende for avlsarbejdet i alle de nordiske lande, at det foregår på kooperativt basis eller som samvirkeavl, som er et andet godt NØK-udtryk. Dette er et særkende for vores avlsarbejde. I de fleste andre lande spiller private avlselskaber en større eller mindre rolle. Derved kommer der let kapitalinteresser ind i avlsarbejdet, og det er ikke nødvendigvis til fordel for kobørnerne.

I samvirkeavl er det kobørnerne, brugerne, der styrer, og kapitalen er sat uden for, forstået på den måde, at den ikke skal aflønnes særskilt. Fristelsen i private avlselskaber til at undlade at oplyse om de enkelte tyres mindre gode egenskaber kan let blive for stor. En helt åben avlspolitik har det svært under disse betingelser. NØK har altid kämpet for åbenhed!

Det er derfor næppe tilfældigt, at Norden er det førende avlsområde, f.eks. når det gælder brugsegenskaber som sundhed og reproduktion – egenskaber, som er af stor betydning for kobørner i det daglige arbejde, men som ikke udstillingsmæssigt eller i PR-forbindelse er muligt at illustrere med flotte farvefotos optaget af topprofessionelle og højt betalte fotografer. At fremme brugsegenskaberne har altid stået højt på NØK's dagsorden.

En meget vigtig forudsætning for en åben avlspolitik er tillige, at fundamentet – de grundlæggende registreringer – både er sikre og omfatter det meste af bestanden. NØK's medlemslande er ubetinget førende på verdensplan – også på dette område.

Men der er et forhold mere, som bør fremhæves, nemlig motivationen, evnen og viljen til hurtigt at inddrage nye områder i grundregistreringen, når det i samarbejde med forskningen er dokumenteret, at det kan udmonthes i resultater til gavn for kobørnerne. NØK's blandede medlemsskare er i den forbindelse helt unik på verdensplan, og mange gode idéer er helt sikkert født og overført under NØK-møderne.

I artiklen om NBC's branchekomite findes en summarisk oversigt over en række seminarer/symposier, der har været arrangeret af samarbejdskomiteen ~ NØK.

Det er forholdsvis enkelt at opstille en sådan oversigt – betydeligt vanskeligere er det at dokumentere resultaterne af disse arrangementer. Det forekommer dog indlysende, at disse arrangementer må have spillet en positiv rolle i forbindelse med erfaringsudveksling og naturligvis også i forbindelse med kommunikation af ny viden. Men også på et andet område har disse seminarer/symposier været værdifulde. Det gælder ved opbygning af personlige bekendtskaber rådgivere og forskere imellem. Ved disse arrangementer har kobørnerne typisk været i mindretal eller slet ikke deltaget.

Resultaterne af arbejdsgruppernes indsats er nemmere at måle, fordi de er af mere konkret art. Når der overhovedet i flere tilfælde er blevet nedsat sådanne arbejdsgrupper, kan det kun skyldes, at der imellem de nordiske lande forinden er opbygget et godt kendskab fagligt og personligt til hinandens forhold. Derfor har

Avdøde professor Harald Skjervold er vel en av dem som har bidratt mest til at NØK alltid har kunnet diskutere nye idéer temmelig fordinomsfritt. Harald Skjervold ble for øvrig utnevnt til æresmedlem under NØK-møtet i Vingsted 1992.

man fundet det hensigtsmæssigt at undersøge mulighederne for et endnu nærmere samarbejde på veldefinerede områder. Kokontrollen og avlsværdivurderingen af tyre er de første. En væsentlig begrundelse er selvsagt, at der bliver færre kobønder til at betale, og at omkostningerne bl.a. til programmering er stigende.

Konklusion

Det, der kendtegner kvægavlens stade i norden anno 1998 er udtrykt i generelle vendinger, at til trods for betydelige forskelle i besætningsstruktur, så er racerne/populationerne i Norden kendtegnet ved et meget højt genetisk niveau. Det gælder såvel på det ydelsesmæssige område som de brugsmæssige egenskaber. Dette resultat er nægt i årene, hvor NØK har eksisteret. Uden at tillægge NØK øren herfor, tør det dog godt antydes, at NØK i kraft af sit virke har ydet sit bidrag til, at nordens kobønder i dag har stor set de samme genetiske ressourcer til deres rådighed uanset race/population og geografisk lokalisering.

Forfatteren er vel vidende om, at disse aktiviteter og resultater meget vel kan påstås ikke at være foregået eller opnået direkte i NØK-regi. De omtales alligevel her, fordi påstanden er, at aktiviteterne i en eller anden grad er et direkte resultat af NØK's virke igennem de 50 år, hvor NØK på kvægavlens område har bragt nordens kobønder og dens rådgivere og forskere meget nærmere hinanden. Det er vel ikke så ringe et resultat af 50 års virke på uformel plan – hvem ved, måske ville disse resultater slet ikke være opnået, hvis man i stedet havde valgt en mere formaliseret samarbejdsform!

Samarbejdskomiteen for de nordiske husdyrorganisationer – senere NBC's branchekomite

Av Arne Nielsen

Alle forældre er naturligvis interesseret i, hvordan deres børn udvikler sig. Det gælder også NØK, som har et ægtefødt barn – nemlig Nordens Bondeorganisationers Centralråds (NBC), branchekomite for husdyr. Af historiske grunde er det derfor helt naturligt at omtale branchekomiteens oprettelse og funktion i NØK's 50 års jubilæumsskrift.

Det begyndte således:

I forbindelse med NØK-mødet i 1972 i Sollefteå, Sverige, indbød Svensk Husdyrkøtsel (SHS) lederne for de nordiske kvægbrugsorganisationer til en drøftelse af det fremtidige samarbejde. I indbydelsen var henvist til, at et vist samarbejde om spermaudveksling allerede var etableret mellem Norge, Sverige og Finland. Ligeledes var der også kontakter om noget lignende imellem Sverige/Finland og Danmark (RDM-importforsøget). SHS understregede i indbydelsen, at man mente, at en forøgelse af disse kontakter kunne forventes i fremtiden.

På mødet var der stor enighed om, at behovet for et nærmere samarbejde var til stede. Den praktiske måde at gribe det an på drøftedes grundigt, og allerede her blev det nævnt, at NBC måske kunne være den organisatoriske baggrund. De tilstedevarende var dog betænkelige ved, om arbejdet derved skulle komme for langt væk fra de direkte engagerede organisationer inden for husdyrvælden.

Det besluttedes derfor i stedet at etablere en kontaktgruppe bestående af 2 personer fra hvert land. Kontaktgruppens opgave skulle i første omgang være at udpege indsatsområder, der kunne medvirke til at koordinere organisationernes aktiviteter på avlsområdet. Nedstættelse af arbejdsgrupper til løsning af specifikke opgaver skulle være en anden opgave og specielt kokontrolvirksomheden var her i tankerne.

Samarbejdskomiteen for de nordiske husdyrorganisationer, som blev komiteens navn i begyndelsen, holdt sit første møde hos SHS i Hällsta, Eskilstuna den 11. og 12. januar 1973. Med undtagelse af de allerførste år, hvor der var overvægt af funktionærer, har komiteens sammensætning siden været formænd og direktører/chefkonsulenter fra de respektive lande.

I samarbejdskomiteens første år holdtes 1-2 møder årligt. Ofte blev møderne

afholdt i forbindelse med et af de symposier/seminarer, som man arrangerede en række af i denne periode.

I 1981 besluttede Nordens Bondeorganisationers Centralråd at søge at etablere en mere åben dialog imellem brancherne i de nordiske lande. På husdyrvagens område resulterede dette i en henvendelse fra NBC's præsidium til samarbejdskomiteen for de nordiske husdyrorganisationer. NBC foreslog, at samarbejdskomiteen indgik som en branchekomite på linie med de andre branchekomiteer, der blev etableret.

Samarbejdskomiteen behandlede henvendelsen på et møde den 8. oktober 1981 og svarede i brev af 22. oktober 1981, at man var positiv indstillet over for forslaget, men under følgende tre forudsætninger:

- Samarbejdskomiteen indgår direkte som branchekomite, hvilket vil sige, at husdyrbrugsorganisationerne i de respektive lande udpeger branchekomiteens medlemmer
- Samarbejdskomiteen er sammensat af dels formænd for, dels ansatte i husdyrbrugsorganisationerne. Denne sammensætning findes værdifuld og ønskes opretholdt.
- Samarbejdskomiteen har hidtil været meget fri og selvstændig i valg af arbejdsopgaver. Denne frihed ønskes opretholdt, men komiteen er selvsagt indstillet på i videst muligt omfang at tage hensyn til ønsker fra NBC's side.

Disse forudsætninger tog NBC til efterretning i brev af 9. november 1981, og den 12. december samme år meddelte samarbejdskomiteens sekretær chefkonsulent T. Petersen-Dalum, Landskontoret for Kvæg, at samarbejdskomiteen gerne indgik som branchekomite under NBC.

Dermed var NØK's barn om man så må sige «lyst i kuld og køn» som det udtrykkes på ældre dansk. Som tidligere omtalt var det allerede ved samarbejdskomiteens etablering i 1972 nævnt, at komiteens arbejde kunne ske i NBC regi. Dette var der dengang ikke opbakning til, og mange NØK-medlemmer var stadig betænkelige i 1981. Frygten var givetvis stadig den samme, nemlig at arbejdet i komiteen skulle komme for langt på afstand fra de direkte engagerede organisationer.

På den efterfølgende generalforsamling i NØK blev ændringen dog taget til efterretning, men det blev samtidig besluttet, at NØK's generalsekretær deltager i branchekomiteens møder som observatør og efterfølgende rapporterer på NØK's generalforsamling, og sådan har det siden fungeret på udmærket vis.

Man følger da sine børn, selvom de er blevet selvstændige!

Hvad har samarbejdskomiteen/branchekomiteen så præsteret?

Særlig i de første år foregik der en lang række aktiviteter imellem møderne i form af seminarer/symposier og ved nedsættelse af arbejdsgrupper.

Efterfølgende beskrives en række af disse aktiviteter i meget koncentreret form, men beskrivelsen må ikke opfattes som et forsøg på en fuldstændig dækkende og kronologisk oversigt.

- Den første aktivitet var en arbejdsgruppe, som fik til opgave at udforme forslag til regler for den internordiske handel med tyresæd. Arbejdsgruppen holdt sit første møde den 11. december 1973 og bestod af Arne Roos, Sverige (formand), Andres K. Ødegaard, Norge, Harald Peen, DANSPERM, Danmark samt Åke Holmberg, Swedish Livestock Trading, Sverige. Gunilla Bratt, Sverige var sekretær.
- Et nordisk seminar om ægtransplantation og dens anvendelse i kvægavlens holdtes i Hållsta i dagene 24.–25. september 1974. På dagsordenen var spørgsmål vedrørende superovulation, udskyldning af æg, lagring og transport samt overførsel til rugemødre.
- Den 27.–29. april 1976 holdtes hos SHS i Hållsta et seminar for at udveksle ideer og synspunkter angående kokontrollens og fodringsrådgivningen fremtidige udformning i de nordiske lande. I indbydelsen var deltagerantallet begrænset til højst 10 pr. land.
- Den 13.–14. september 1977 afholdtes på landbrugsfakultetet i Vik, Helsingfors et nordisk symposium om individprøvernes avlsmæssige muligheder og begrænsninger.
- En arbejdsgruppe vedrørende dataindsamling i kokontrolen nedsattes i januar 1979. Den bestod af 4 personer, nemlig Terje Alfnæs, Norge, Ilkka Kimmo, Finland, Arne Thorsen, Danmark samt Per-Johan Herland, Sverige. Sidstnævnte repræsenterede desuden Skandinavien i en samtidig arbejdsgruppe med tilsvarende opgave nedsat af ICAR (Den Internationale ydelseskontrolorganisation), så der var sikret koordination hertil.
- Et symposium om «Avlsplanlægning på bedriftsniveau» afholdtes 30.–31. oktober 1979 i Esbo tæt uden for Helsingfors med 10-15 deltagere fra hvert land.
- Et symposium om «Frugtbarhedsproblemer på besætningsniveau» afholdtes 8.–9. december 1980 på Landbrugets Edb-center i Århus, Danmark.
- På Branchekomiteens møde den 13.–14. december 1983 nedsattes to arbejdsgrupper, hver med 1 repræsentant pr. land.

Den ene arbejdsgruppe skulle overvåge den tekniske udvikling på pc-området, gårddata mv. og den enkelte landmands muligheder for udnyttelsen. Desuden skulle arbejdsgruppen se på dataterminaler og samspillet imellem centrale og regionale datasystemer med henblik på kontorerernes udnyttelse af denne teknik.

Den anden arbejdsgruppe skulle arbejde med avlværdivurdering af tyre. Arbejdsgruppen skulle også overtage en tidligere arbejdsgruppens opgaver ved-

rørende en oversættelsesnøgle for de enkelte landes avlsværdivurderingssystemer.

- I dagene 29.–30. september 1988 holdtes et nordisk symposium med titlen «Avlsværdivurdering af sygdomme» på Koldkærgård Landboskole i Skejby ved Århus, Danmark.
- I 1996–1997 etablerede Branchekomiteen en arbejdsgruppe, som fik til opgave at undersøge fordele og ulemper ved et tæt samarbejde omkring udvikling af nye computerprogrammer til kokontrolen. Arbejdsgruppen gjorde et stort arbejde, men måtte dog konkludere, at en egentlig fælles programmering ikke var hensigtsmæssig grundet for lille økonomisk besparelse. Arbejdet betragtes dog ingenlunde som spildt. Der er to hovedårsager hertil. Den ene er, at man nu har fået et langt større detailkendskab til hinandens kokontrolprogrammer. Den anden hovedårsag er, at der er aftalt nogle grundlæggende principper for database- og programopbygning, som forventes at være til fordel i fremtiden, idet resultatet faktisk er en nordisk standard på området. Denne blev ovenikøbt præsenteret på ICAR-mødet 1996.
- Den nordiske arbejdsgruppe vedrørende et fællesnordisk tyreindeks består i 1997 af Jan-Åke Eriksson, Sverige, Ulrik Sander Nielsen, Danmark, Torsten Steine, Norge og Jarmo Juga, Finland. Arbejdsgruppen kan betragtes som grundlæggende etableret 13.–14. december 1984 (se tidligere omtale), men har naturligvis i tidens løb skiftet personsammensætning. Arbejdsgruppen har måske ikke i hele tidsforløbet været lige aktiv, men den er dog udtryk for den længstvarende aktivitet i Branchekomiteens regi. I mellemtiden er Interbull, som er en subkomite under ICAR også etableret. Interbull-sekretær er NØK-medlem dr. agro. Jan Philipsson, Sverige.

Henvendelsen til Nordens forskningsinstitutioner

Begrundelsen for samarbejdskomiteens etablering i 1973 var bl.a., at NØK's medlemmer er privatpersoner og derfor ikke på NØK-møderne kunne repræsentere deres organisationer med bindende udtalelser. Det kan komitemedlemmerne gøre. Der er derfor i komiteens funktionstid truffet en lang række aftaler, som på uformel nordisk vis har ført til et meget bedre kendskab til hinandens problemer og løsningsforslag.

Komiteens arbejde har altså været ret så internt – dog undtaget en skrivelse til nordens forskningsinstitutioner.

I 1977 afsendte samarbejdskomiteen en fælles skrivelse til alle forsøgs- og forskningsinstitutter i Norden. Skrivelsen var underskrevet af formænd og direktører/chefkonsulenter for husdyrorganisationerne i de enkelte lande. I skriven ble det påpeget, at bevilling af forskningsmidler i alle lande ikke længere syntes at følge den almindelige prisudvikling. Dette fandt samarbejdskomiteen meget

betænkeligt, fordi der stilles store krav til husdyrbrugerne specielt til de yngre, som har betydelige investeringer. Der kræves altså en næsten maksimal udnyttelse af alle indsatte produktionsfaktorer. For at dette kan lykkes, har forudsætningen været – og vil for fremtiden være det i endnu højere grad, at det praktiske husdyrbrug evner at udnytte de forskningsresultater, der stilles til rådighed, men kravene til selve forskningen vil også øges. Dette gælder inden for mange områder såsom genetik, fodring, reproduktion, sygdoms- og miljøspørgsmål, etologi, udnyttelse af biprodukter i videst mulig omfang i speciel kvæggets fodring, landbrugets bygninger, stylingsproblematik mv. Videre argumenteredes der for nødvendigheden af at få stoppet denne negative udvikling i forsøgsaktiviteterne ved at fremhæve, at netop de nordiske bønder som familiebrugere er særlig afhængige af den animalske produktion.

Der gives kredit for det arbejde, der foregår i Nordisk Kontaktorgan for Jordbrugsforskning.

Sluttelig henstillede man, at nordisk samarbejde om forskning og forsøg udnyttes i størst muligt omfang, bl.a. ved at undgå dobbeltarbejde.

Konklusion

Under arbejdet med denne historiske redegørelse for Branchekomiteens virksomhed har forfatteren ikke kunnet nøjes med sin hukommelse. Et rimeligt grundigt studie af referater og mødebilag fra de mange møder komiteen har holdt i de 25 år, den har eksisteret, danner grundlag for dette afsnit af jubilæumsskriftet. Det skal dog understreges, at beskrivelsen dette til trods er noget empirisk, men enkelte markante træk falder dog i øjnene:

- I de første år var komiteen yderst aktiv med hensyn til at arrangere seminarer og symposier. Dette ophørte med samarbejdskomiteens ændring til en NBC-branchekomite.
- De senere år har Branchekomiteens aktiviteter været koncentrerede om en tilbundsgående, gensidig orientering på de årlige møder.
- Undersøgelsen af muligheden for et eventuelt fælles nordisk kokontrolprogram var det første konkrete tiltag i retning af en fælles nordisk løsning med henblik på en billiggørelse. Hvad byder fremtiden?

En generel konklusion er dog, at NØK's barn har skikket sig godt og er sine forældre til ære, som børn bør være.

«Hva har mitt og min families utbytte av NØK vært?»

Sverige: Mons Leiknes

Mons Leiknes skrev dette innlegget like før sin død høsten 1996

Som förtroendeman inom semin- och avelsorganisationen var det självklart att tacka ja när jag tillfrågades om jag ville bli medlem i NØK. Vid den tiden var NØK en något diffus organisation för mig. Jag kände till hur den hade bildats och att den hade ett begränsat antal medlemmar från varje nordiskt land.

NØK har under den tid den varit verksam visat sig vara en livskraftig organisation med förmåga till förnyelse både idémässigt och på medlemsplanet.

För mig blev NØK-mötena ett av de viktigaste informationsorganen för att samla kunskap och erfarenhet i avels- och produktionsfrågor. Det breda kontaktnät som jag fick genom NØK medverkade till en ständig förnyelse av frågeställningar och lösningar av aktuella problem. De nordiska länderna blev på något sätt när det gäller husdjursfrågor ett gemensamt arbetsområde med en gemensam kunskapsnivå. Det fanns stora likheter i hur vi såg på arbetet organisoriskt. Även i lösningar av det praktiska arbetet fanns stora likheter, fast man arbetade med egna nationella system.

För mig blev kunskapen om olikheterna i sättet att arbeta av största intresse. Det var just olikheterna som stimulerade till analyser av egna lösningar och till att samla ny kunskap för att ompröva och utvärdera det egna arbetet.

Kamratskap och förståelse

Ett av ändamålen med NØK är att skapa förståelse och kamratskap mellan de nordiska länderna. NØK-mötena har för mig blivit ett sätt att uppleva de nordiska länderna i sommarskrud och att möta vänner. Mötena har blivit familjefester som vi ser fram emot. Programmen har växlat mellan föreläsningar och debatter om husdjursfrågor. Men det har också funnits tid till utflykter och trevlig samvaro mellan vänner. Det är med glädje jag ser fram emot kommande NØK-mötens. De ger mig möjlighet att följa utvecklingen på husdjursområdet även som seniormedlem och att möta gamla vänner och att få nya.

Min förhoppning är att de nordiska länderna även i framtiden har behov av en ideell organisation på husdjursområdet, där tjänstemän med olika arbetsuppgifter inom våra organisationer och praktiskt utövande lantbrukare kan mötas under trevliga former i våra nordiska länder. Vi har skyldigheten att till kommande generationer överlämna ett arv bestående av kraften i samarbete och vänskap mellan människor.

Norge: Åse Flittie Anderssen

Eg fekk æra og glede av å bli teken opp i den norske NØK-avdelinga i 1990, med debut på NØK-kongress i Vasa i Finland. Da var mann og tre småbarn med meg. På førre NØK-samlinga på Åland i 1996, var familien auka med ein liten kar på 2 år! Han var årsaken til at vi gjekk glipp av NØK-samlinga i 1994. Det var stor risiko for at han ellers kunne bli født i Lofoten . . .

I yrket mitt som organisasjonskonsulent i Østlandsmeieriet, er det viktig å få nye impulsar både innan husdyrfag, landbrukspolitiske tilhøve og organisasjon. For meg har NØK vore ein kjærkommen måte til å oppnå dette. Jobben min er svært interessant, men kan til sine tider gå utover familien ved at det blir mykje kveldsarbeid og enkelte møter med overnatting. Dette set ungane veldig lite pris på.

Derfor er det så fint å reise på NØK-samling. Da får ungane vera med å oppleve nye, spennande land og stader i Norden. Samstundes kan mor med mykje betre samvet enn til vanleg delta i fagmøter. Ein ting er temmeleg sikkert – utan NØK-møta med lang påmeldingsfrist føreåt, ville vi stressa foreldre neppe funne tid til å reise bort så mange dagar i travle sommarmånader. Men når påmeldinga først er sendt, er det rart kva ein kan greie.

Samansetjinga i NØK gjer det til ein jordnær organisasjon, der spørsmål som bøndene sjølve er opptekne av, blir diskutert. Når ein så får innspel frå både praktikarar, rådgjevarar, lærarar og forskarar, reiser ein heim att med erfaringar frå ulike land og ulike yrkesgrupper som ballast i det daglege arbeidet. Noko av det kjem alltid til nytte. Det er viktig at vi deler erfaringar og forskningsresultat med kvarandre, for mykje av det er sikkert gyldig utanom landegrensene også.

Sidan eg er gift med ein mjølkeprodusent, og også deltek aktivt i gardsdrifta heime, ser eg på dei faglege utfluktene til gardar nær NØK-samlinga som lærerike. Det å høre og sjå korleis yrkesbrødre og yrkessøstre i nabolanda driv gardane sine, er nyttig å ha med seg. Vi har også hatt glede av å bli invitert heim til NØK-medlemmar med garden sin rimeleg nær møtestaden. Denne gjestfreiheita set vi stor pris på. Vi nordmenn synest nok ofte at vi har ein hard landbrukspolitikk mot oss, men når vi kjem til utlandet ser vi at det kunne vere verre.

Etter NØK-møtet i Vingsted var Legoland ei kjempeoppleveling.

Lars, mannen min, får også med seg denne delen av programmet, og har sikkert minst like stor glede av det som eg. Han er ein sosial kar, og set umåteleg pris på fellesskapet både med norske og andre NØK-deltakarar.

Men NØK er så mykje meir enn berre fag. Programmet er ikkje tettare enn at det også blir tid til utflykter av meir sosial- og turistprega karakter. Det er ei glede å kunne vera heile familien om slike opplevingar. Det same gjeld forresten heile turen til NØK-samlinga – for ungane våre er det ingen daglegdags oppleving å vera med kjempestore båtar på havet, og å eta fin og framand mat ombord. Ingen av oss landkrabber har opplevd å bli sjøsjuke.

Og når vi først har rivi oss laus frå gardsdrifta heime, har vi prøvd å ta nokre eksstra fridagar for å oppleve litt meir enn det vi rekk på sjølve NØK-møtet. Både for oss vaksne og for ungane var Legoland i Billund ei kjempe-oppleveling da NØK-møtet var i Vingsted. I Vasa og på Åland fekk vi med oss ein del aktiviteter i det våte element.

På heimtur sist køyerte vi forresten gjennom Stockholm. Ein fottur til «Gamla Staden» med verdens beste middag servert av trivlege italienske kelnarar på ein fortas-restaurant i finvåret, er ei oppleving som ungane har prata mykje om etterpå.

Ein ting er at ungane får vera med på NØK. Enda meir imponerte blir dei av det faktisk blir teke omsyn til dei spesielt – både med idrettsleikar der alle kan vera med, barnevernlege utflykter, kanskje til og med eigen barnemeny til lunsj og middag.

Men det aller største i så måte er nok å få delta på festmiddagen, og vera oppe like lenge som mor og far.

Vi har mange gode minner og fine bilete frå dei tre NØK-samlingane vi til nå har vore på. Til sommaren-98 reknar vi med å få unna grashaustinga og vatninga tidsnok til å kunne reise til Falkenberg i Sverige på NØK-samling med 50-års jubileum attåt. Ungane er alltid spente på kven dei vil treffen att frå tidlegare samlingar, og fortsetja «leiken» der dei slapp sist. Og det store målet er å finne råd og tid til å delta på Island i år 2000 – det einaste nordiske landet som ingen av oss har opplevd med eigne augo enda.

Island: Jóhannes Torfason

Den første jeg mødte, da jeg i septembers ankom til NØK's bestyrelsesmøde på Hotel Strandbaden i Falkenberg var Svein Overskott og han sagde til mig: «Jóhannes, kunne du ikke skrive en lille kronik i NØK's 50 års jubilæumsskrift, om hvordan medlemskabet i NØK har gavnnet dig og din familie.

Det var i 1980 jeg først hørte om NØK foreningen og i 1982 blev jeg optaget i den islandske sektion. Den første gang et NØK møde blev holdt i Island var i 1984, ved Laugarvatn. Jeg kunne desværre ikke deltage den gang men siden har min kone og jeg været med hver gang: Oppdal 1986, Kalmar 1988, Vasa 1990, Vingsted 1992, Lofoten 1994 og Mariehamn 1996. To gange har vi haft vores børn og teenager med. Det var til møderne i Vasa og Vingsted.

Vi var ikke helt ubekymret den gang vi tog til Oppdal, uden at kende nogen ud over de islandske deltagere. Men nogle dage senere havde vi lært en del at kende; personer der i tidens løb er blevet til gode venner. Nu ser vi med glæde frem til hvert NØK møde, de ligner en stor familiesammenkomst, hvor folk mødes hvert andet år. Det er samtidig interessant at opleve de forskellige mødesteder i de forskellige lande. Det er nemlig ofte steder man ikke besøger som en almindelig turist.

Men hvad har vi fået ud af medlemskabet i NØK?

For det første er det, det faglige. Det er uden tvivl nyttigt for en landmand at opnå indsigt i andre landmænds forskellige situationer, som kun sjældent kommer op til diskussion i dagligdagen. Men det er samtidig spændende at høre om det nyeste nyt i teknologi og forskning. Miljømæssige forhold har ofte været på dagsordenen, men både dem og produktenes kvalitet og sundhed har en generel interesse for islændinge. Det er tankevækkende at alle mener at de producerer rene og sunde fødevarer (verdens bedste) og har miljøsagerne under kontrol.

Et andet aspekt er markedet, et interessant og berigende fagområde, der ser ud til at være underlagt kontinuerlige problemer. Der er blevet en lang vej fra landmannen til forbrugeren.

Der er også mange, der står på broen i midten, de såkaldte mellemled i kæden fra avl til marked, og vi landmænd mener nogle af dem kræver for høj told. Det er begyndt at ligne et rendyrket røveri. Så vidt jeg har forstået deler jeg denne *oplevelse* med kolleger i de andre lande.

Det der er NØK's styrke og kendetegegn er, at folk repræsenterer sig selv men ikke institutter eller virksomheder. Vi kommer fra forskellige fagområder, der dog relaterer sig til kvægholdet. Personlige forhold betyder meget og tværfagligheden modvirker skepsisme og forbedrer vores forståelse for andre fagområder.

Jóhannes, Elvor og Elin på en faglig utflukt under NØK-møtet i Vingsted 1992

For det andet er det tidsskrifterne. At have mulighed for at skimme igennem fagtidsskrifter fra andre lande er både lærerigt og afvekslende. Kvægavl i Island har hverken det omfang eller den tradition det kræves at udgive specialtidsskrifter om avlsarbejdet eller enkelte kvægracer. Det viser sig at det ofte er NØK medlemmer der klarer sig godt og opträder derfor på tidsskrifternes sider. Men udover det faglige får jeg meget ud af at læse de nordiske sprog og fundere over ligheder og slægtsskab mellem sprogene. Jeg må vist nok erkende at tidsskrifterne fra Finland er svære at komme igennem – men formodentlig synes de fleste det samme om «Nautgríparæktin», den islandske kontribution til disse skriftudvekslinger.

For det tredje er det selve NØK møderne. De er en god kombination af viden, ekskursioner og underholdning. Det er normalt nemmere at lære nye mennesker at kende, når vi befinner os i et andet miljø end vores daglige; vi er mere åbne og lige frem overfor hinanden. Det er heller ikke så ringe at kunne danse og synge lidt om aftenen. Kendetegnet ved NØK møderne er, at de er organiseret som familiesammenkomst og der lægges stor vægt på at programmet tilgodeser alle aldersgrupper. Ekskursioner til andre landmænd og virksomheder er både nytte og interessante. Det er spændende at se med egne øjne, hvordan landmænd i andre lande løser driftens daglige problemer.

Bekendtskaber på møderne giver anledning til videre kontakter: unge mennesker tager til andre lande for arbejde eller tage uddannelse. Familier besøger hinanden og nyder godt af hinandens gæstfrihed. Det er to forhold vi har personlige erfaringer med.

For det fjerde er det, det subjektive. Det er svært at formulere i ord den glæde man oplever, når man møder og lærer dejlige mennesker at kende. For selv om disse mennesker bor under andre forhold end én selv, føler man et stærkt sammenhold og slægtsskab. Dette er formodentlig NØK's vigtigste rolle.

Finland: Harry Engberg

Finland kom med i NØK-familjen først 1951. Vi uteblev alltså från de två första mötena då aktiviteterna vid den tiden främst fokuserades på att bygga upp landet efter det långa och tunga kriget. Ett förslag till finländska medlemmar ingick emellertid redan i referatet från 1949 års NØK-möte och mitt namn fanns också med på listan. Jag blev dock aldrig informerad därom och deltog sålunda första gången i mötet i Lojo, Finland år 1954. Sedan dess har jag endast missat tre NØK-träffar, senast 1992 när Niemis till följd av privatekonomsiskt oacceptabla EU-direktiv avställt från korna. Det var en mentalt jobbig tid för en som varit hängiven kobonde sedan sitt sextonde år eller i mer än sex decennier.

Nyttig vägkost – kollegial samvaro

NØK-mötens teman har, tycker jag, alltid varit föredömligt dagsaktuella, ibland t.o.m. visionära. Fackföredragen från de olika nordiska länderna och särskilt diskussionerna efteråt har gett stöd åt egna erfarenheter och nyttig vägkost för en fortsatt utveckling av den egna besättningen. Också gårdsbesöken i samband med mötena har varit lärrika och har för sin del ytterligare fördjupat den nordiska samsökhetskänslan.

NØKs största betydelse ligger utan tvekan i kontakterna och samvaron med kolleger från hela Norden. Under årtiondenas lopp har jag och min familj fått många verkligt goda NØK-vänner, som berikat tillvaron på ett ovärderligt sätt. En eventuell generationsklyfta breddar kunskapsbasen och överbryggas lätt av den glada och familjära stämningen vid träffarna. Också en äldre senioraktiv medlem finner sig sålunda väl tillräffa i NØK. Men ledet av de äldsta vänerna glesnar tyvärr.

Familjen NØKs styrka

De finländska kvinnorna har av gammal hävd, vilket krigsåren så konkret gav belägg för, gjort en betydelsefull insats inom landets husdjursproduktion. Detta avspeglar sig även i Finlands NØK-avdelning som har den mest jämspelta könsfördelningen av de nationella avdelningarna. Den manliga dominansen är med andra ord alltjämt rätt påtaglig bland medlemmarna men NØK-mötena har alltid stått öppna även för familjemedlemmar, för vilka det ordnats separata program. Under NØKs första årtionden var det främst några tappra fruar, däribland min egen, som ställde upp. Sedan också inslaget av barn började växa i början på 1970-talet har NØK-mötena utvecklats till sammankomster där professionellt kunskapsutbyte och avstressande familjegemenskap samordnats på ett ofta nog ypperligt sätt. Då speciellt barnen bildar en viktig potential för ett framtid NØK har mötesarran-

görerna också framöver all anledning att försöka komponera attraktiva och lärorika program även för deltagarnas ledsagare.

NØKs morgondag

När NØK föddes utgick faddrarna blygsamt från minst fem medlemmar per land. Populariteten överträffade emellertid snabbt alla förväntningar och redan på 1960-talet var man tvungen att sätta taket vid 40 aktiva medlemmar per land. Lämpliga kandidater kan numera få vänta länge på inträde. Bl.a. flera toppuppfödare har inte ännu funnit en plats i medlemsföreningen.

Kon är fortfarande en viktig arbetsgivare i alla våra nordiska länder och jag är helt övertygad om att en organisation med NØKs målsättning och struktur kommer att bevara sin ställning också i ett framtid EU-Norden. För egen del är jag i dag lika förtjust i NØKs avelsfilosofi och klart uttalade nordism som jag var när jag blev medlem för över 40 år sedan. Men jag känner dock en viss oro för att dagens data teknikfixerade avelsexperter skall tappa bort den ekonomiska kon. Och jag önskar absolut inte att mina eller andras barnbarn, om de någongång blir NØK-medlemmar, skall behöva tala engelska på mötena.

Danmark: Frede Elleby

Når man får til opgave at svare på, hvilket udbytte NØK har været for os, så passerer minder og oplevelser forbi i en lang række.

Baggrunden for vores udbytte har været, at jeg blev medlem af NØK i 1964 og har deltager i møderne hver gang fra 1966 til 1994. Deltagelsen har haft stor betydning, og medvirkende hertil har været, at NØK-styrelserne har planlagt møderne vidt forskellige steder i Norden, hvilket har medført nye naturoplevelser og indblik i lokale forhold.

Krise i NØK

Ved mit første møde i NØK (Roskilde 1966) oplevede jeg en generalforsamling, som blev holdt om aftenen med god tid til drøftelserne af NØK's fremtid. Ifølge statistikken (se den et andet sted i beretningen) voksede NØK støt i antal medlemmer, men deltagelsen i møderne var ikke fulgt med. Hvad var årsagen, og hvad kunne gøres?

Man havde allerede i 1964 drøftet problemet og strammet lovene op med mødepligt og fordeling af medlemmer i konsulenter, praktikere, forskere og andre. Der

blev drøftet samarbejde med NJF's husdyrsektion, starte et fælles nordisk kvægbrugsblad, benytte engelsk som fælles sprog. Avlsproblemer havde hidtil været mest på programmet – skulle man gå mere ind på fodring og driftsledelse? Skulle man optage organisationer som medlemmer, og burde man se mere på familieprogrammer? Flere forslag blev forkastet, medens andre blev godttaget. Der var vel ikke krise i NØK, men der var visse svaghedstegn, som blev drøftet, og siden er NØK blomstret op, hvilket forhåbentlig fortsætter, men måske fremtidsstrategien bør drøftes igen i den nu 50-årige forening!

Det faglige udbytte

Af egne NØK-oplevelser er der flere ting, som har givet et stort udbytte for mit vedkommende.

Dét at få lov til at holde foredrag eller blot et kort indlæg ved et NØK-møde kan give et godt fagligt udbytte. I den henseende har jeg haft indlæg både i 1966 og 1970. Det giver træning i, at sproget skal være forståeligt på skandinavisk. Det kræver også, at man søger at orientere sig om emnet i alle nordiske lande og selvfølgelig er godt forberedt og gerne må være fremtidsorienteret. Det andet udbytte er, at man gennem NØK-møderne kan få kontakt med kolleger i de andre nordiske lande, hvilket kan løse problemer eller føre til, at man får kollegers synspunkter også ved andre sammentræf eller pr. telefon. Man har ved kendskab fået tillid til hinanden og derved kan tale frit ud om meninger og synspunkter.

Som medlem af NØK modtager man de nordiske kvægbrugsblade, der giver et stort udbytte. Derved bliver man stadig orienteret både omavl, fodring og økonomi på kvægbrug i Norden.

Desuden vil jeg nævne, at jeg i 12 år var med i NØK's lokale styrelse og i nogle år også i hovedstyrelsen, hvilket giver ekstra arbejde ved planlægning af møder, men også et større udbytte af medlemskabet.

Ligeledes mindes jeg flere gode foredrag og indlæg fra NØK-møderne. Uden at fremhæve nogen, blot give udtryk for, at det faglige program ved møderne altid har været aktuelt og informativt.

Familiens udbytte

Ved flere NØK-møder har vi kombineret rejsen med ferie og andre oplevelser, dels ved kørsel i egen vogn, hytteleje eller ved fællesrejse, hvilket har givet ekstra udbytte ved NØK-møderne. I det følgende er medtaget nogle eksempler på oplevelser, der har gjort særlig indtryk på os i familien.

I Villmanstrand var sejturen på Saimensøen og – kanalen samt besøg ved den lille kirke tæt ved den russiske grænse en stor oplevelse og gjorde et stærkt indtryk på os alle. Marita Lønnfors fik en stor «stjerne» hos vores børn, fordi børnene fik lov at være med ved kongresmiddagen. Det var ikke sket ved de foregående møder, så børnene var forberedt på ikke at deltage. Dette er siden blevet tradition – ideen var god.

I Varde oplevede vi en betagende flot solnedgang over sandklitterne ved Nord-søen, som mange af vores nordiske venner aldrig før havde oplevet. Desuden fik vi en festlig afslutning på mødet med lunch i familien Peens have. Den er der mange, der mindes med stor tak.

I Gausdal, hvor tilslutningen blev overraskende stor. Alle pladser var fyldt på hotellet plus nogen boede i campingvogne og enkelte på nabohotellet. Børnene mindes især svømmehallen og Skeikampen. Fjeldet, som står så skarpt i naturen – vi voksne mindes især busturen ad Per Gyntveien og Setterdrift samt Maihaugen i Lillehammer.

Minder fra Skara er blandt andet besøg i domkirken, helstegt gris serveret på Katedralskolans gårdsplads samt kongresmiddagen på Axevalla Travbana.

I 1984 var det islandske NØK vært, så vi var alle forventningsfulde, men flyrejsen var dyr – pris ca. 3.900 Dkr. København-Reykjavik-retur ved grupperejse. Et tilbud om charterfly til knapt 2.000 kr. var tiltalende. Vi skulle da bruge 11 dage – kunne det gå? Vi blev 45 danskere og 4 svenskere, som fik alle tiders tur. Først to dage i Reykjavik, derefter fire dage i Lauarvatn og så en fire-dages bustur nordover til Myvatn, Akureyri, Blöndous og Hvanneyri.

I Vasa var højdepunktet om aftenen kalas på Stundars med underholdning og afslutning i kirken.

Fra Vingstedcentret mindes jeg den skønne Vejle Ådal og også Robert Jacobsens skulpturer. Især huskes ekskursionen til marskegnen, hvor vi så det nye dige og nylinddæmmet marskjord samt festmiddagen på Emmersley Klev.

På Lofoten i Nyvågar startede vi med velkomst og underholdning på kajen – varme og sommer kom den dag. I øvrigt bør af ekskursionerne først og fremmest nævnes mandag aften, hvor vi så midnatsolen – noget vi danskere er meget betaget af – at solen ikke går ned! Besøget på gedefarmen imponerede og med hygiejen helt i top. Desuden naturen på Lofoten, det at vi blev indkvarteret i de historiske rorbuer.

Minder, der har givet udbytte

Alle NØK-møder burde nævnes, fordi hvert sted og mødeprogram har haft sit særpræg, som hver især har sat spor i min og min families erindringer. Ved de første møder, hvor vi har været med, blev vi blandet ved kongresmiddagen – er det en god idé at genindføre? Det vil give en bedre kontakt og bedre sprogforståelse mellem de nordiske lande. Det må være ét af NØK's formål.

Tak til alle NØK-styrelser for gode programmer, og fordi de er blevet lagt forskellige steder i Norden således, at vi har fået meget rige oplevelser fra NØK-møderne.

NØKs organisering og «administrasjon» gjennom 50 år

Av Svein Overskott

NØKs viktigste oppgave er «att göra praktik av veten-skapen», skrev Erik L. Larsson i beretningen fra det første møte i 1948. Idéen var i første rekke å knytte sam-arbeidets bånd mellom ulike personer engasjert i kvegbruk. Dette skulle være bånd på tvers av grenser, enten disse grensene gikk mellom faglige nivåer eller land.

Dette betød sterkere vekt på faglig samarbeid enn formaliteter. Tvert om, formalisme lå langt fra NØK-pionerenes tankeverden. Derfor er det heller ikke å vente at vi skal finne så myc nedtegnet om NØKs organisering og administrasjon i de første årene. Organiseringen var enkel, med representanter for deltagerlandene i styret.

Under det første møtet, som ble holdt i Falkenberg i dagene 19.–21. august 1948, var godseier Gregor Bendz fra Vallberga i Sverige møteleder de to første dagene. På det konstituerende møtet den 21. august ble gaardejer J. Gylling Holm fra Samsø i Danmark valgt til leder. Sekretærfunksjonen ble ivaretatt av de svenske husdyrkonsulentene S. O. Svensson fra Stockholm og Ragnar Åhlén, Borås.

Under møtet i Horsens i Danmark 1.-3. september 1949 var J. Gylling Holm leder, mens konsulent Th. Vendelbo Andersen, Horsens, fungerte som sekretær.

Så kommer vi til 1951, da møtet ble holdet i Morgedal, Norge, i dagene 24.–26. august. Da var fylkeslandbruksjef Karsten Baardseth fra Skien leder, mens fylkesagronom Reidar Bogar, Drammen, var sekretær.

I 1954 var det Finlands tur, og møtet ble holdt i Lojo 28. juni–1. juli. I referatet fra årsmøtet, som generalforsamlingen noen ganger ble kalt, heter det at landbruksrådet, agr. dr. Paavo Kajanoja var leder, og agronom Brita von Koskull sekretær. Begge var fra Helsingfors.

På dette møtet ble det diskutert om NØK skulle få fast sekretær, og finskfødte agr. dr. Nils Korkman fra Uppsala ble foreslått.

I 1955 var møtet lagt til Sånga-Säby i Sverige. Her var agr.dr. Arthur Hansson, Wiad i Sverige, leder, med Nils Korkman som sekretær. Ved dette møtet ble NØKs grunnlegger, Erik L. Larson, valgt til *hedersordførande* eller *æresleder*.

NORDISK ØKONOMISK
KVÆGAVL